

5. De (uitzonderingen op de) vermogensrechten van de auteur en de repercussies voor musea, archieven en documentatiecentra

Dirk VOORHOOF

A. Algemene situering

Sedert 1994 is in België een grondige modernisering doorgevoerd op het vlak van het auteursrecht. Deze actualisatie van de auteurswetgeving was overigens meer dan dringend noodzakelijk. De toegangs- en reproductiemogelijkheden van auteurswerken zijn mede door de technologische ontwikkelingen in zodanige mate kwantitatief en kwalitatief toegenomen dat de auteurs op de verspreiding en exploitatie van hun werken nauwelijks nog vat hebben en daardoor vaak elke vergoeding ontberen voor het gebruik van hun werken. De nieuwe wetgeving probeert aan deze situatie tegemoet te komen. Uitgangspunt blijft dat via het auteursrecht aan de auteurs van werken van letterkunde, kunst en wetenschappen een vorm van uitgesteld loon dient te worden gewaarborgd, als vergoeding voor hun artistieke creatie, hun bijdrage aan de culturele productie en hun intellectuele inspanning. Bij de toewijzing van auteursrechten is door de wetgever echter ook rekening gehouden met de noodzaak aan voldoende mogelijkheden van consultatie, reproductie en verspreiding van informatie en cultuuroederen vanuit het perspectief van de gebruiker.

Eenzijds zijn de verschillende vermogensrechten van de auteur in de nieuwe auteurswet explicieter dan tevoren opgesomd en zijn deze bovendien uitgebreid door de toevoeging van het leen- en huurrecht. Anderzijds is in de auteurswet van 30 juni 1994 meer aandacht besteed aan de uitzonderingen op de vermogensrechten en dit in functie van garanties inzake de "free flow of information". Zo bevatten de artikelen 21 tot 23 van de wet onder de hoofding "uitzonderingen op de vermogensrechten van de auteur" een hele reeks mogelijkheden tot reproductie, openbare mededeling of uitlening zonder voorafgaande toestemming van de auteursrechthebbende. De reikwijdte van de vermogensrechten en een aantal van deze uitzonderingen hebben ongetwijfeld ook belangrijke repercussies voor de sector van de musea, archiefinstellingen en documentatiecentra.

Een basiskarakter van de nieuwe auteurswet is dat het (klassieke) monopolie-recht van de auteur als verbodsrecht op een aantal belangrijke terreinen wordt afgebouwd en dat in de plaats daarvan is geopteerd voor een vergoedingsrecht. Het betreft een aantal zgn. "dwanglicenties" of "wettelijke licenties", waardoor de auteurs zich niet kunnen verzetten tegen een bepaald maatschappelijk gebruik van hun werken, maar waarbij de wet tegelijk als compensatie een financiële vergoeding waarborgt. Zo is geopteerd voor een dwanglicentie betreffende de reproductie voor privé-gebruik of didactisch gebruik van artikels, werken van beeldende kunst en werken die op een grafische of soortgelijke drager zijn vastgelegd, geldt voortaan een dwanglicentie betreffende de zgn. "home-taping" van geluids- en audiovisuele werken en is een dwanglicentie van kracht betreffende de openbare uitlening met cultureel of didactisch doel van letterkundige werken, databanken, fotografische werken, muziekpartituren, geluidswerken en audiovisuele werken. Daarbovenop moet de auteur in een aantal gevallen het gebruik van zijn werk gedogen zonder enige aanspraak op financiële vergoeding, zoals bvb. in geval van kosteloze privé-mededeling in familiekring en in het kader van het citaatrecht.

In dit hoofdstuk zal in het kort worden aangeduid welke de essentiële kenmerken zijn van de verschillende vermogensrechten en dit vooral met aandacht vanuit het perspectief van de musea, archiefinstellingen en documentatiecentra. Vervolgens zullen de voor deze sector belangrijkste uitzonderingen op het auteursrecht worden toegelicht. Tenslotte wordt vooral grondiger ingegaan op een belangrijke recente ontwikkeling, nl. de zgn. reprografieregeling die met ingang van 1 januari 1998 van kracht is geworden en ook voor de musea, archiefinstellingen en documentatiecentra verregaande gevolgen heeft met betrekking tot de fotokopieerpraktijk en de scanning van beschermd auteurswerk.

B. De vermogensrechten

Het auteursrecht omvat vermogensrechten en morele rechten (voor de morele rechten, zie de bijdrage van V. CASTILLE in deze bundel). De vermogensrechten - ook wel exploitatierechten genoemd - zijn de rechten die de auteur in de mogelijkheid stellen om de exploitatie van zijn werk te organiseren. De auteurswet bevestigt in artikel 1 het principe van het auteursrecht als een monopolie-recht voor de maker. Dit impliceert zowel het recht om een werk op welke wijze of in welke vorm ook te reproduceren (reproductierecht), te bewerken of te vertalen (adaptatierecht), aan het publiek mede te delen (publiek executierecht), als het recht om het werk te verhuren of uit te lenen (huur- en leenrecht). Specifiek voor wat de werken van beeldende kunst betreft is er het volgrecht.

Inbreuk op de vermogensrechten kan worden bestraft als "misdrijf van namaking" (art. 80 AW) wanneer dit op een kwaadwillige of bedrieglijke wijze is gebeurd. De wet dreigt met geldboetes van 100 fr. tot 100.000 fr. - te vermenigvuldigen met het wettelijk opcentiemen, i.e. x 200 - of zelfs met gevangenisstraf van drie maanden tot twee jaar in geval van herhaling. Strafbbaar is ook hij die voorwerpen, wetende dat zij nagemaakt zijn, verkoopt, verhuurt, te koop of te huur stelt, in voorraad heeft voor de verkoop of de verhuur of in België invoert voor commerciële doeleinden. Het zonder toestemming exploiteren van auteurswerken kan ook aanleiding geven tot een civielrechtelijke veroordeling : in dit geval zal een schadevergoeding moeten worden betaald voor het ongeoorloofd gebruik van een auteurswerk, onverminderd andere maatregelen die door de rechter kunnen worden opgelegd (bevel tot onmiddellijke stopzetting van de inbreuk, teruggave of verbeurdverklaring van de nagemaakte voorwerpen of vormen...). De rechtspersonen zijn burgerlijk aansprakelijk voor de veroordeling tot het betalen van schadevergoeding, boeten, kosten, verbeurdverklaringen, teruggaven en geldstraffen van welke aard ook, die wegens overtreding van de auteurswet worden uitgesproken tegen hun bestuurders, vertegenwoordigers of aangestelden (art. 84 AW).

In essentie zijn de vermogensrechten "verbodsrechten": derden mogen het werk slechts reproduceren of in het publiek mededelen mits de voorafgaande (schriftelijke!) toestemming van de auteur (zie hierover de bijdrage van H. VANHEES). Deze vermogensrechten maken het mogelijk dat de auteur aan de toestemming tot een bepaald gebruik van zijn werk een financiële voorwaarde verbindt. De vermogensrechten waarborgen met andere woorden "een uitgesteld loon" aan de auteur wanneer diens werk door derden geëxploiteerd of gebruikt wordt op een wijze bedoeld zoals in art. 1 AW. Na het overlijden van de auteur komen de vermogensrechten toe aan zijn rechtsopvolgers. Elk van de vermogensrechten wordt hierna kort voorgesteld.

1. Het reproductierecht

Alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft het recht om het op welke wijze of in welke vorm te reproduceren of te laten reproduceren. Onder reproductie dient men te verstaan elke verveelvoudiging of nieuwe vastlegging van een bestaand werk in een bestendig-vermaterialiseerde vorm, ongeacht de gebruikte techniek. De reproductietechniek kan manueel zijn, of grafisch (boek, prent, ets, fotokopie, microfiche...) of via een technisch, elektronisch of digitaal procédé (foto, film, CD, video, klankband, diskette, CD-Rom...).

Een reproductie kan totaal zijn (bvb. de integrale reproductie van een tijdschriftartikel of een poster van een schilderij), hetgeen betekent dat de reproductie een volkomen getrouwe weergave en verveelvoudiging is (kopie) van een bestaand werk. Maar de reproductie kan ook volstaan met het overnemen van slechts bepaalde vormkenmerken van een bestaand werk en tegelijk een aantal originele kenmerken inhouden. In dit laatste geval krijgt men ook te doen met het recht op bewerking of adaptatierecht (cfr. infra) als een specifieke vorm van reproductie.

Basisprincipe van het auteursrecht is dat men voor elke reproductie de toestemming moet bekomen van de auteursrechthebbende: dit is de auteur zelf of diens erfgenamen, of de uitgever die de rechten heeft verkregen of de auteursmaatschappij waarbij de auteur is aangesloten. Wil men een gedicht afdrukken in een brochure of als illustratie bij een tijdschriftartikel een foto publiceren van een kunstwerk, dan moet steeds vooraf de toestemming worden bekomen. Ook het fotokopiëren of scannen van teksten of het opslaan in het computergeheugen of op CD van teksten, beelden, muziekfragmenten enz... zijn vormen van reproductie. Er gelden wel een aantal specifieke uitzonderingen krachtens dewelke de auteur bepaalde vormen van reproductie van zijn werk moet tolereren (cfr. infra).

Voor de publicatie van foto's en van reproducties van werken van beeldende kunst in boeken, brochures en tijdschriften zal in de praktijk meestal toestemming moeten worden gevraagd aan de bevoegde auteursmaatschappij (vb. SABAM of SOFAM). De auteursmaatschappijen hanteren vooraf vastgestelde minimumtarieven op basis van diverse criteria: het formaat, kleur of wit/zwart, de plaats van de reproductie, de oplage, de verkoopprijs van de publicatie, de aard van de uitgave (wetenschappelijk, commercieel, publicitair...). Bij reproductie zonder toestemming wordt achteraf een hoger tarief aangerekend, onverminderd de kans op strafrechtelijke of civielrechtelijke veroordeling. Musea, archieven en documentatiecentra moeten bij het aanmaken van reproducties van beschermd werk dus evengoed deze verplichtingen en beperkingen nakomen die voortvloeien uit auteursrecht. Bovendien moet de aandacht erop worden gevestigd dat in geval van publicatie van foto's van werken van beeldende kunst in tijdschriften, brochures, boeken of catalogi, niet enkel de toestemming nodig is van de beeldende kunstenaar, maar ook van de fotograaf die deze foto's heeft genomen. Gaat het om foto's of schilderijen waarop (private) personen herkenbaar zijn afgebeeld, dan moet ook nog eens de toestemming worden bekomen van de geportretteerden.

Omgekeerd kunnen de rechthebbenden namens een museum of kan de uitgever van een catalogus ook reproductierechten laten gelden in geval van ongeautoriseerde namaak van een tentoonstellingsaffiche, brochure of catalogus. Zo werd in 1997 de verantwoordelijke van een VZW veroordeeld omdat deze zonder toestemming bepaalde vormkenmerken van een tentoonstellingsaffiche had overgenomen, samen met een

onderdeel van de oorspronkelijke titel van de tentoonstelling. Door de revisionistische vereniging Vrij Historisch Onderzoek was een catalogus uitgegeven onder de titel: "Antwerpen dissident drukkerscentrum - de rol van de Antwerpse drukkers en holocaustrevisionisme in de 20ste eeuw". Vormgeving en titel van de catalogus refereerden naar een tentoonstellingsaffiche van een door de Stad Antwerpen georganiseerde expositie in het Plantin-Moretus Museum (1994): "Antwerpen dissident drukkerscentrum, de rol van de Antwerpse drukkers in de godsdienststrijd in Engeland (16de eeuw)". Tevergeefs werd door de vzw VHO de parodie-exceptie ingeroepen (art. 22, par. 1, 6° AW). Het Hof concludeerde dat de voorpagina van de litigieuze catalogus te beschouwen was als een "slaafse nabootsing van de affiche waarvan uitsluitend een parafraserende ondertitel aan toegevoegd werd". Inbreuk dus op het reproductierecht (Antwerpen, 20 januari 1997, AM, 1997/2, 174).

2. Het recht op publieke mededeling

Dit recht kan worden aangeduid als het "publiek executierecht", hetgeen inhoudt dat de auteur alleen, - en na hem zijn rechtsopvolgers -, het recht heeft om het werk volgens ongeacht welk procédé aan het publiek mede te delen, in het publiek op- of uit te voeren. De essentie is hier dat de mededeling gebeurt als een verveelvoudiging in een niet-bestendige, efemere vorm en dat deze mededeling publiek is. Dit impliceert dat een op- of uitvoering in een private context niet onder toepassing ressorteert van het recht op publieke mededeling. Alvorens sprake is van een dergelijke private context moet duidelijk vaststaan dat voldaan is aan een strikt criterium, te weten dat er in casu een familiale of intieme band is of dat het publiek bestaat uit een (beperkte) vriendenkring.

De vertoning van een film in een filmzaaltje van een museum, het ten gehore brengen van muziekwerken in een voor het publiek toegankelijk lokaal, het laten spelen van (achtergrond)muziek in een expositieruimte, het aanbieden van geluidswerken via individuele luisterposten of het elektronisch laten consulteren van CD-Rom's in een mediatheek of documentatiecentrum, het vertonen van een videofilm in een museumruimte of bibliotheeklokaal, het voorlezen van gedichten tijdens een poëzie-avond in een cultureel centrum... zijn allemaal te beschouwen als mededelingen aan het publiek waarvoor vooraf toestemming moet worden bekomen of een contract dient te worden gesloten met de bevoegde auteursvereniging.

Voor de tentoonstelling van werken van beeldende kunst geldt echter een bijzondere regeling en is in principe niet de toestemming vereist van de auteur. Het tentoonstellingsrecht is namelijk geen vermogensrecht van de auteur. Bij overdracht van een werk van beeldende kunst wordt aan de verkrijger het recht overgedragen het werk als dusdanig tentoon te stellen, tenzij vooraf anders is overeengekomen (art. 9 AW). Dit laatste impliceert dat de auteur zich dus mogelijks wel het tentoonstellingsrecht kan voorbehouden. Het tentoonstellingsrecht als recht van de eigenaar of bezitter van het werk mag overigens geen afbreuk doen aan de eer of de faam van de auteur, hetgeen de doorwerking en een specifieke toepassing impliceert van de morele rechten van de auteur (bvb. naar aanleiding van een tentoonstelling met overheersende aanwezigheid van reclamepanelen of sponsorvermeldingen). Er moet benadrukt worden dat dit tentoonstellingsrecht van de verkrijger van een werk van beeldende kunst enkel betrekking heeft op de expositie van het materiële kunstvoorwerp: voor het maken van reproducties of voor de publieke mededeling van het werk via televisie moet telkens de toestemming worden bekomen van de originele auteur of diens rechtverkrijgenden (voor een grondiger bespreking van het

tentoonstellingsrecht zie de bijdrage van M. VERSTRINGHE).

Het publiek beschikbaar stellen en de consultatie ter plaatse van letterkundige werken en muziekpartituren in een bibliotheek of documentatiecentrum ressorteert niet onder het recht op publieke mededeling van de auteur. Het on-line ter beschikking stellen via computerschermen van beschermd auteurswerk (tekst en beeld) is dan weer wel te beschouwen als een vorm van publieke mededeling.

3. Het adaptatie- en vertalingsrecht

Als onderdeel van het reproductierecht is in de wet expliciet melding gemaakt van het recht van de auteur om toestemming te geven tot het bewerken of vertalen van zijn werk. In feite betreft het adaptatie- en vertalingsrecht een stelsel van rechten waarbij enerzijds de originele auteur het exclusief recht heeft om zijn werk te bewerken of te vertalen of daartoe aan een derde toestemming te verlenen, en waarbij anderzijds de auteur van het oorspronkelijk werk (de zgn. primitieve auteur) en de auteur van het gederiveerde werk (de bewerker of de vertaler) achteraf samen de rechten uitoefenen over het gederiveerde werk of de vertaling.

Degene die de toestemming heeft verkregen tot bewerking of vertaling van een bestaand werk moet wel rekening houden met het integriteitsrecht van de oorspronkelijke auteur en mag het werk niet vervormen op een wijze die schade toebrengt aan de eer en reputatie van de oorspronkelijke auteur (zie hierover de bijdrage van V. CASTILLE).

Ingeval van slaafse nabootsing van een werk is sprake van ongeoorloofde reproductie. Is er zonder toestemming een overname van bepaalde vormkenmerken van een bestaand werk (compositorische of expressieve elementen) met toevoeging van eigen vormkenmerken, dan is sprake van een ongeoorloofde bewerking. Een auteur kan zich evenwel niet verzetten tegen het feit dat enkel ideële of conceptuele elementen uit een bestaand werk door een ander worden overgenomen: het auteursrecht beschermt niet de ideeën zelf die aan de basis liggen van een auteurswerk maar enkel de vorm waarin deze ideeën zijn uitgedrukt. Voor een louter ideële of conceptuele inspiratie op bestaand werk behoeft men dus geen voorafgaande toestemming.

Voor wat vertalingen betreft is de auteurswet evenwel duidelijk: voor elke vorm van vertaling is vooraf de toestemming vereist van de oorspronkelijke auteur of rechthebbende uitgever. Betreft het evenwel enkel een korte aanhaling in de vorm van een citaat, dan kan men zich eventueel beroepen op het citaatrecht dat een beperkte vorm van reproductie toelaat (cfr. infra).

4. Het huur- en leenrecht

4.1 De auteurswet van 1994 heeft twee nieuwe vormen van auteursrechtelijk beschermde exploitatie toegevoegd aan de vermogensrechten van de auteur, nl. het leen- en huurrecht.

In principe vestigt de nieuwe auteurswet aldus een verbodsrecht ten aanzien van het verhuren of uitlenen van exemplaren of kopieën van een auteurswerk. Boeken, tijdschriften, muziekpartituren, werken van beeldende kunst, foto's, geluids- en audiovisuele werken (fonogrammen en eerste vastleggingen van films) ressorteren

onder toepassing van een principieel verbod tot het uitlenen of verhuren van die werken, tenzij mits toestemming van de auteur of van de titularis van de naburige rechten die aan hun toestemming financiële voorwaarden kunnen verbinden. Tijdens de parlementaire besprekingen is benadrukt dat het begrip "uitlenen" in de wet de betekenis heeft van het begrip "uitlenen" in de EG-richtlijn 92/100/EEG van de Raad van 19 november 1992. Daarom is het niet onbelangrijk te wijzen op de verduidelijkingen die in de overwegingen bij de EG-richtlijn zelf zijn meegegeven tot afbakening van de begrippen "leenrecht" en "huurrecht".

4.2 Volgens de EG-richtlijn 92/100/EEG is van uitlenen enkel sprake inzoverre de tijdelijke terbeschikkingstelling van een auteurswerk gebeurt zonder direct of indirect economisch of commercieel voordeel. Onder verhuur moet overeenkomstig de EG-richtlijn en de wet van 30 juni 1994 worden verstaan "het voor gebruik ter beschikking stellen voor een beperkte tijd en tegen een direct of indirect economische of commercieel voordeel". Wanneer een uitlening aanleiding geeft tot een betaling waarvan het bedrag niet hoger is dan hetgeen noodzakelijk is om de "huishoudelijke kosten" van de instelling te dekken, is er geen sprake van een economisch of commercieel voordeel en blijft het dus wel degelijk gaan om uitlening en niet om verhuur. Ook al moet er dus betaald worden voor de "uitlening".

In de definitie van "uitlening" in art. 1, 3 van de EG-richtlijn is enkel sprake van uitlening indien deze tijdelijke en niet-commerciële terbeschikkingstelling plaatsvindt via voor het publiek toegankelijke instellingen. Uitlenen en publiek uitlenen zijn in deze dus synoniem. Valt onder toepassing van de richtlijn: de uitlening via openbare bibliotheken, schoolbibliotheken, universiteitsbibliotheken, wetenschappelijke bibliotheken, archiefinstellingen, documentatiecentra... Het uitlenen van boeken aan vrienden of kennissen of het in privé-kring organiseren van een boekenclub waar onderling boeken worden uitgeleend, valt niet onder toepassing van de auteurswet, aangezien een dergelijke uitlening niet gebeurt via voor het publiek toegankelijke instellingen.

Met betrekking tot het begrip "uitlenen" is verder in de consideransen bij de EG-richtlijn nog verduidelijkt dat bepaalde vormen van het ter beschikking stellen van auteurswerken niet als uitlening zijn te beschouwen, zoals bvb. het ter beschikking stellen van fonogrammen of films voor publieke vertoning of uitzending of het ter beschikking stellen tussen voor het publiek toegankelijke instellingen onderling. Het ter beschikking stellen van auteurswerken voor raadpleging ter plaatse is geen vorm van uitlening. In bepaalde gevallen kan dan achteraf wel sprake zijn van een mededeling aan het publiek, wanneer deze mededeling gebeurt via een bepaald procédé (cfr. supra).

4.3 Voor werken van beeldende kunst, die immers niet uitgesloten zijn van de bescherming via het leen- en verhuurrecht, moet een kanttekening worden gemaakt. M.n. is in de consideransen van de EG-richtlijn 92/100 expliciet gesteld dat "het ter beschikking stellen voor tentoonstelling" niet te beschouwen is als "verhuur" of "uitlening" in de zin van deze richtlijn. Het recht om een werk van beeldende kunst tentoon te stellen is een recht dat niet aan de auteur, maar wel aan de eigenaar van het werk toekomt, waarbij deze er wel moet op toezien dat met de tentoonstelling geen afbreuk wordt gedaan aan de eer of faam van de auteur (cfr. supra). In de gevallen waarbij werken worden uitgeleend of verhuurd -in de civielrechtelijke betekenis van het woord- met het oog op de tentoonstelling van deze werken, kan de auteur van de

betreffende kunstwerken geen rechten laten gelden. Toch kan deze uitsluiting van het leen- en huurrecht voor werken van beeldende kunst betwist worden. Zo kan de organisatie van "kunstleen" voor particulier gebruik, dus niet met oog op (publieke) tentoonstelling van deze werken, geacht worden onder de toepassing van het leenrecht te ressorteren, voor zover uiteraard deze uitlening plaatsvindt via voor het publiek toegankelijke instellingen. Gebeurt het tijdelijk ter beschikking stellen van werken van beeldende kunst aan particuliere derden op commerciële basis, bvb. door een "kunstenverhuurbureau", dan geldt onverkort het verhuurrecht. De vraag stelt zich hierbij in hoeverre het ophangen van kunstwerken in een woning, in een private ruimte dus, al dan niet als een vorm van tentoonstelling is te beschouwen. Beschouwt men dit alles als "tentoonstelling" dan blijft voor de auteurs van werken van beeldende kunst in de praktijk niets over van het leen- en huurrecht. Dit is allicht ook de logische consequentie van het feit dat het tentoonstellingsrecht en het bezitsrecht toekomen aan de verkrijger van het werk van beeldende kunst en niet aan de auteur.

4.4 Verderop bij de bespreking van de uitzonderingen zal worden aangeduid dat er een belangrijke uitzondering bestaat op het leenrecht, nl. in geval van wat de auteurswet omschrijft als "openbare uitlening" van werken van letterkunde, databanken, fotografische werken, muziekpartituren en geluids- en audiovisuele werken. De aandacht dient er te worden op gevestigd dat de wetgever enkel een uitzondering heeft voorzien op het uitleenrecht. Ten aanzien van de commerciële exploitatie van het verhuren van auteurswerken blijft altijd en onverminderd het verbodsrecht van toepassing.

5. Het volgrecht

Specifiek voor de werken van beeldende kunst is er ook het volgrecht. Opmerkelijk en in tegenstelling tot de andere vermogensrechten is wel dat dit geen verbodsrecht is, maar een vergoedingsrecht. Eens zijn werk verkocht kan de oorspronkelijke auteur van een werk van beeldende kunst kan zich niet verzetten tegen de verdere verkoop van zijn werk. Krachtens het volgrecht heeft de auteur wel recht op een bepaald percentage op de netto-verkoopprijs van zijn in het openbaar geveilde plastische werken. Het is de organisator van de openbare verkoop of de verkoper die ervoor moet instaan dat de verschuldigde betaling van het volgrecht gebeurt (zie hierover de bijdrage M. VERSTRINGHE).

C. De belangrijkste uitzonderingen op de vermogensrechten

De artikelen 21-23 AW bevatten een aantal belangrijke uitzonderingen op het auteursrecht. Elk van deze uitzonderingen is er op gericht om de rechten van de auteur voor bepaalde specifieke toepassingen buiten werking te stellen in functie van de maatschappelijke behoeften inzake de toegankelijkheid, de verspreiding en het gebruik van cultuurproducten of het doorgeven van informatie. Deze uitzonderingen houden in dat in bepaalde gevallen toestemming moet worden gevraagd aan de auteur en deze zich niet kan verzetten tegen een specifiek (niet-commercieel) gebruik van zijn werk. Hierna worden de belangrijkste uitzonderingen op het auteursrecht in het kort toegelicht.

1. De kosteloze privé-mededeling in familiekring (art. 22, par. 1, 3° AW)

Het exploitatierecht van de publieke mededeling impliceert dat de mededeling van auteurswerken die zich niet tot een "publiek" richt, niet aan de toestemmingvereiste van de auteur is onderworpen. Art. 22, par. 1, 3° AW stelt ook expliciet dat de auteur zich niet kan verzetten tegen de kosteloze privé-mededeling in familiekring. Het moge evenwel duidelijk zijn dat de mededeling van geluids- of audiovisuele werken of de elektronische consultatie of projectie op scherm van werken van letterkunde of werken van beeldende kunst in bvb. een bibliotheek of documentatiecentrum of tijdens een publieke voordracht, zich niet op deze uitzondering kan beroepen. De uitzondering op het auteursrecht ten behoeve van de privé-mededeling in familiekring moet strikt en beperkend geïnterpreteerd worden, al blijft er nog een wel stukje grijze zone over tussen wat strikt als mededeling in familiekring is te beschouwen en wat nadrukkelijk als publiek moet worden geïnterpreteerd.

2. De reproductie van geluids- en audiovisuele werken in en voor familiekring ("home-taping") (art. 22, par. 5° en 55-58 AW)

In de wet en in het K.B. van 28 maart 1996 is een concrete basis uitgewerkt voor de vergoeding aan de auteurs, uitvoerende kunstenaars en de producenten van fonogrammen en audiovisuele werken naar aanleiding van het zgn. "hometaping", i.e. de reproductie van geluidswerken en audiovisuele werken die in familiekring geschiedt en enkel daarvoor bestemd is. Tegenover deze vorm van reproductie kunnen de auteursrechthebbenden en de titularissen van naburige rechten zich niet verzetten. Als "compensatie" is voorzien in een vergoedingsregeling: deze vergoeding wordt in principe betaald door de fabrikanten of door de invoerders van de dragers (audio- en videobanden, cassettes, CD's) waarmee geluids- of audiovisuele werken kunnen worden gereproduceerd en door de fabrikanten of invoerders van deze AV-apparaten. Er geldt een heffing van 3 % op de verkoopprijs van de apparaten waarmee de beschermde werken kunnen worden gereproduceerd en van 2 fr. of 5 fr. per uur voor de dragers al naargelang het analoge dragers dan wel numerieke dragers betreft (digitale cassette of CD). Voor geïntegreerde hifi-apparatuur is de heffing vastgesteld op 1,5 % van de verkoopprijs. Ten aanzien van geïnformatiseerde dragers (diskettes) en informatica-apparatuur (PC's) geldt voorlopig een nultarief. Allicht zal de wetgever binnenkort rekening moeten houden met de snelle technologische ontwikkelingen in deze sector waardoor voortaan wel met deze informatica-apparatuur kan worden overgegaan tot een snelle en kwaliteitsvolle reproductie van geluids- en audiovisuele werken.

Een centrale vennootschap, Auvibel, staat in voor de inning en verdeling van de

geïnde sommen. De wet opteert voor een gelijke verdeling van de vergoeding aan de auteurs, uitvoerende kunstenaars en producenten, elk één derde.

Aangezien de dwanglicentie enkel van toepassing is op de reproductie in en bestemd voor de familiekring, zullen bibliotheken, musea of documentatiecentra geen beroep kunnen doen op deze bepaling om tot reproductie van geluidswerken of audiovisuele werken te kunnen overgaan. Voor reproducties buiten de strikte sfeer van de familiekring zal steeds vooraf de toestemming moeten worden bekomen van de auteursrechthebbenden en van de uitvoerende kunstenaars en producenten.

Archiefinstellingen kunnen met het oog op de bewaring van audiovisuele materialen op deze uitzondering op het auteursrecht evenmin beroep doen : om over te gaan tot het aanmaken van dubbels of reproducties van geluids- of audiovisuele werken met het oog op archivering of bewaring is telkens vooraf de toestemming vereist - met uitzondering voor het Koninklijk Filmarchief waarvoor een bijzondere uitzondering geldt, (cfr. infra).

Toch heeft deze regeling inzake de zgn. home-taping een mogelijke repercussie voor de sector van de musea, archieven of documentatiecentra. Immers, deze instellingen gaan over tot de aankoop van dragers en apparatuur waarop een heffing van toepassing is in uitvoering van art. 55-56 AW en overeenkomstig het K.B. van 28 maart 1996 waardoor zij indirect bijdragen aan het vergoedingstelsel voor de home-taping. Ook al kunnen de musea, archiefinstellingen en documentatiecentra geen beroep doen op de dwanglicentie of ook al worden de aangekochte banden of cassettes en de aangekochte apparatuur niet gebruikt voor de reproductie van beschermd auteurswerk, dan toch draagt men indirect financieel bij aan het stelsel in geval van aankoop van de bedoelde dragers en apparaten. Art. 57 AW voorziet evenwel in de mogelijkheid tot terugbetaling van een deel van de bedoelde vergoedingen aan o.m. instellingen die door de overheid officieel zijn erkend en gesubsidieerd worden met het oog op de bewaring van geluidsmateriaal of audiovisueel materiaal. Ook erkende onderwijsinstellingen die geluidsmateriaal en audiovisueel materiaal gebruiken voor didactische of wetenschappelijke doeleinden en instellingen die geluids- en audiovisuele werken ter beschikking stellen aan blinden, slechtzienden, doven en slechthorenden komen in aanmerking voor terugbetaling van de vergoedingen. De vergoeding wordt echter enkel terugbetaald voor de dragers die zijn bestemd om geluidsmateriaal en audiovisueel te bewaren en ter plaatse beluisterd of bekeken te worden. Om terugbetaling te kunnen krijgen moeten aan Auvibel de afschriften worden voorgelegd van de facturen van de betreffende dragers en apparaten (art. 8 KB).

3. De niet-beoogde reproductie of publieke mededeling van tentoongesteld werk ("publieke monumenten") (art. 22, par. 1, 2° AW)

Krachtens art. 22, par. 1, 2° AW kan de auteur zich niet verzetten tegen de reproductie en de mededeling aan het publiek van een werk tentoongesteld in een voor het publiek toegankelijke plaats, wanneer het doel van de reproductie of van de mededeling aan het publiek niet het werk zelf is. De hier bedoelde uitzondering is van toepassing op werken van beeldende kunst opgesteld op pleinen, in straten of parken of in musea of openbare gebouwen. Daar waar een foto in een publicatie of een beeldfragment in een film of in een audiovisueel werk slechts op de achtergrond of als bijzaak een schilderij of beeldhouwwerk vertoont, geldt deze uitzondering op het

auteursrecht. Van zodra echter het bedoelde schilderij of het beeldhouwwerk bewust geïllustreerd is of de hoofdzaak wordt, moet wel vooraf de toestemming van de auteur van het plastisch werk worden bekomen. Voor een persfoto of een TV-interview met een medewerker van een museum zal geen toestemming moeten worden gevraagd aan de auteurs wiens werk is opgehangen in de zaal waar de foto wordt genomen of waar het interview plaats vindt, voor zover althans slechts (vaag) op de achtergrond deze schilderijen of sculpturen zichtbaar zijn. Wordt er tijdens het TV-interview echter weggezoomd van de geïnterviewde persoon en komen in het verslag de schilderijen en beeldhouwwerken nadrukkelijk in beeld, dan moet hiervoor de toestemming gevraagd worden aan de auteursrechthebbende, tenzij een beroep kan worden gedaan op het informatief citaatrecht.

4. Het citaatrecht

4.1 Het algemeen citaatrecht (art. 21 AW)

Het reproduceren of aan het publiek meedelen van korte aanhalingen uit bestaande werken mag, mits bronvermelding, ten behoeve van kritiek, polemie, onderwijs of in het kader van wetenschappelijke werkzaamheden, voor zover zulks geschiedt overeenkomstig de eerlijke beroepsgebruiken en het beoogde doel zulks wettigt. Hierbij weze benadrukt dat dit citaatrecht zich moet beperken tot "korte" aanhalingen en in elk geval geen rechtbasis kan vormen voor de integrale aanhaling of reproductie van een auteurswerk. Wat onder "korte" aanhalingen moet worden verstaan is niet objectief bepaald en is een feitenkwestie die desgevallend door de rechter moet worden beoordeeld. Toch moet in elk geval de beperktheid qua omvang van het citaat worden benadrukt : het moet gaan om korte aanhalingen, uittreksels of passages die slechts een beperkt onderdeel van een auteurswerk reproduceren. Het citaatrecht van art. 21 AW vormt in elk geval geen rechtbasis voor de integrale aanhaling of volledige reproductie van een auteurswerk. Deze vorm van citaatrecht kan dus niet worden ingeroepen ter legitimatie van de publicatie van foto's van werken van beeldende kunst in het kader van bvb. een wetenschappelijk artikel in een vaktijdschrift of in een brochure of kunstboek, aangezien het in dit geval - weliswaar in verkleind formaat - de reproductie betreft van de integraliteit van het kunstwerk.

In geval van citaat is steeds bronvermelding vereist, met naamsvermelding van de auteur. Aangenomen wordt dat in het kader van het citaatrecht ook mag worden overgegaan tot de vertaling van de korte aanhalingen, mits dit op correcte wijze gebeurt. Het vertalingsrecht is immers als een onderdeel geëxpliciteerd van het reproductierecht in art. 1 AW. Neemt men een citaat in een bestaande vertaling over, dan dient ook te worden gerefereerd naar de secundaire bron, i.e. de bronvermelding met verwijzing naar de auteur uit wiens vertaling men ontleent.

Hoe dan ook kan men zich slechts beroepen op dit algemeen citaatrecht voor zover het werken betreft die op geoorloofde wijze openbaar zijn gemaakt. Uit werken die dus nog niet openbaar zijn gemaakt (briefwisseling bvb.), mag niet geciteerd worden zonder toestemming van de auteur of diens rechtverkrijgenden.

Tenslotte dient te worden opgemerkt dat in art. 21 AW niet enkel sprake is van de reproductie, maar ook van de publieke mededeling van korte aanhalingen. Dit houdt in dat men binnen de opgesomde doelstellingen wel mag overgaan tot het tonen van korte fragmenten uit een film, tot het ten gehore brengen van korte muziekfragmenten van een CD of LP of tot het visueel projecteren via een documentenlezer van bepaalde

tekstfragmenten of afbeeldingen uit een boek of artikel voor een klas of in het kader van een voordracht. Voor elk van deze vormen van publieke mededeling is geen toestemming vereist van de auteur en is dus ook geen vergoeding verschuldigd voor het gebruik van de korte fragmenten uit de aldus geciteerde auteurswerken, voor zover althans dit citaat zich situeert in de context van kritiek, polemieken, onderwijs of wetenschap. Het tijdens een publieke voordracht projecteren van dia's van werken van beeldende kunst is dan weer geen korte aanhaling in de zin van art. 21 AW en kan dus niet gelegitimeerd worden met een beroep op het citaatrecht.

4.2 Het informatief citaatrecht (art. 22, par. 1, 1° AW)

In het kader van de actualiteitsverslaggeving kan de auteur zich niet verzetten tegen de reproductie en de mededeling aan het publiek. Het citaat moet wel gebeuren met het oog op informatie in een verslag over actuele gebeurtenissen. Het begrip "actualiteitsverslag" moet strikt geïnterpreteerd worden. Het betreft in het bijzonder de berichtgeving in kranten en weekbladen en de nieuwsjournals en actualiteitenprogramma's in de audiovisuele media. Wanneer het verslag over actuele gebeurtenissen het werk zelf betreft, moeten de naam van de auteur en de titel van het getoonde of aangehaalde werk worden vermeld. Bronvermelding is dus ook hier vereist. Als voorwaarde geldt ook hier dat de reproductie of de publieke mededeling enkel "korte fragmenten" betreft. Voor werken van beeldende kunst is er evenwel een belangrijke uitzondering. Werken van beeldende kunst (reproducties van schilderijen, etsen, beeldhouwwerken...) mogen binnen dit strikte kader van de actualiteitsverslaggeving immers integraal gereproduceerd worden.

Deze uitzondering maakt het mogelijk dat een krant of tijdschrift zonder toestemming van de plastische kunstenaar in een verslag over de opening van een tentoonstelling één of meerdere foto's afdruckt van de geëxposeerde werken. Dit informatief citaatrecht kan echter niet worden ingeroepen bij de publicatie van een kunstkatalogus van de tentoonstelling of bij de publicatie van foto's van schilderijen in een journalistiek artikel dat niet direct aansluit bij de actualiteit. Zo werd in een vonnis van 30 april 1997 van de Vrederechter te Brussel (6de kanton) de uitgever van een weekblad veroordeeld wegens inbreuk op het auteursrecht omdat in een artikel over erotiek in de Belgische schilderkunst, zonder toestemming van de auteursrechthebbende was overgegaan tot de reproductie van een schilderij van P. Delvaux. In het vonnis is gesteld dat "la reproduction intégrale de l'oeuvre Les Noeuds Violets de Paul Delvaux à titre d'illustration de l'article intitulé "L'érotisme dans l'art belge" exigeait l'autorisation définie aux articles 1, 2 et 7 de la loi du 30 juin 1994" (Vred., Brussel, 30 april 1997, AM, 1997/4, 405).

In de praktijk worden wel de reproducties van werken van beeldende kunst getolereerd door de auteursrechthebbenden wanneer die reproducties in direct verband staan met de tentoonstelling van die werken. Zo worden geen rechten geïnd voor de affiche van een tentoonstelling, noch voor de reproducties op de uitnodigingen en voor de zuivere tentoonstellingscatalogus. Eens een catalogus zich echter als kunstboek presenteert of ook na afloop van de tentoonstelling een blijvende waarde heeft, geldt wel ten volle het reproductierecht.

4.3 Bloemlezingen (art. 21, lid 2 AW)

Voor bloemlezingen bestemd voor het onderwijs is een bijzondere regeling van toepassing en moet wel de toestemming van de auteurs worden bekomen uit wiens werk uittreksels worden samengebracht. Is de auteur overleden dan mogen uittreksels uit diens werk gereproduceerd worden ten behoeve van een bloemlezing, zonder dat

toestemming moet bekomen worden van de auteursrechthebbenden. Maar in dit laatste geval is wel een billijke vergoeding verschuldigd aan de erfgenamen of andere auteursrechthebbenden (uitgever, auteursmaatschappij). Bij de samenstelling van de bloemlezing moeten hoe dan ook de morele rechten van de auteur worden geëerbiedigd, in het bijzonder het paterniteitsrecht en het integriteitsrecht.

5. De openbare uitlening (art. 23 en 62-64 AW)

De wet voorziet nog een andere omstandigheid waarin de auteur geen gebruik kan maken van zijn exclusief (verbods)recht om zijn werk te exploiteren. Dat is m.n. het geval voor de zgn. "openbare uitlening", d.w.z. wanneer de uitlening geschiedt met een educatief of cultureel doel door instellingen die daartoe door de overheid officieel zijn erkend of opgericht (bvb. openbare bibliotheken en bepaalde documentatiecentra). Deze wettelijke licentie geldt algemeen voor werken van letterkunde, databanken, fotografische werken en partituren van muziekwerken. Voor wat geluids- en audiovisuele werken betreft moet de auteur deze openbare uitlening slechts tolereren na het verstrijken van een periode van zes maand na de eerste verspreiding onder het publiek van de LP/MC/CD of VC. Hoe de datum van "eerste verspreiding onder het publiek" bekend kan zijn voor de instellingen die audiovisuele materialen uitlenen, is niet meteen duidelijk. Nochtans een cruciaal gegeven om te kunnen weten of al dan niet de "bufferperiode" van 6 maand is verstreken en of dus al dan niet tot de uitlening van recente audiovisuele materialen mag worden overgegaan onder toepassing van de wettelijke licentie van art. 23 (en 47) AW.

Art. 62-64 AW heeft in het verlengde van de dwanglicentie betreffende de openbare uitlening een vergoedingsregeling in het vooruitzicht gesteld, maar de modaliteiten van deze leenvergoedingsregeling zijn nog verder uit te werken via Koninklijk Besluit. Voor sommige categorieën van instellingen kan een vrijstellingsregeling worden uitgewerkt of kan een forfaitair bedrag per uitlening worden vastgelegd, één en ander na raadpleging of op initiatief van de gemeenschappen die hun advies kunnen inpassen in het verlengde van hun bibliotheek- en cultuurbeleid. Vaststaand is dat enkel de auteurs en niet de uitgevers van werken van letterkunde of partituren van muziekwerken aanspraak kunnen maken op deze leenvergoeding. Voor wat de uitlening betreft van geluids- of audiovisuele werken (LP's, MC's, CD's, video) kunnen naast de auteurs ook de uitvoerende kunstenaars en de producenten aanspraak maken op elk één derde van de leenvergoeding. Gelet op de weigerachtige houding van respectievelijk de Vlaamse en de Franse Gemeenschap om een leenvergoeding in te voeren is het zeer onzeker of op korte termijn het in het vooruitzicht gestelde leenvergoedingstelsel in werking zal treden. Ondertussen is wel de dwanglicentie inzake de openbare uitlening van toepassing, zodat voorlopig de openbare uitlening vanuit het perspectief van het auteursrecht (en de naburige rechten) gratis is.

Voor wat de uitlening betreft van boeken, tijdschriften, documenten, brochures of juister uitgedrukt de "werken van letterkunde, databanken, fotografische werken en partituren van muziekwerken" is er voor de erkende bibliotheken en instellingen in feite niets veranderd sedert de wet van 30 juni 1994 : op grond van art. 23 AW kan het uitlenen met educatief of cultureel doel verdergezet worden. De auteur kan zich niet verzetten, en zijn recht op vergoeding is nog niet van kracht en allicht komt het er ook niet op korte termijn. Openbare bibliotheken, school- en universiteitsbibliotheken, wetenschappelijke bibliotheken en door de overheid opgerichte instellingen voor archiefbeheer of door de overheid erkende

archiefororganisaties vallen onder toepassing van dit actueel gunstregime inzake de wettelijke licentie van de openbare uitlening, telkens als de uitlening gebeurt met educatief of cultureel doel.

Voor wat de uitlening betreft van audiovisuele materialen stellen zich voorlopig ook geen bijzondere problemen. Wanneer de uitlening van het audiovisueel materiaal plaats heeft meer dan zes maanden na de eerste verspreiding onder het publiek, dan kunnen de rechthebbenden (auteurs, uitvoerende kunstenaars, producenten) zich niet tegen de uitlening verzetten wanneer deze voldoet aan de voorwaarden gesteld in art. 23 par. 2 jo. art. 47 AW. Een recht op vergoeding is wel in het vooruitzicht gesteld, maar is er nog niet. Ook ten aanzien van audiovisuele materialen kan de uitleenpraktijk dus verdergezet worden, voor zover dit blijft binnen de strikte educatieve of culturele doelstelling en voor zover dit gebeurt door instellingen die daartoe door de overheid zijn opgericht of erkend. Eén beperking echter : deze instellingen moeten erop toezien dat de AV-materialen die zij voor uitlening ter beschikking stellen, ten minste reeds zes maand eerder onder het publiek zijn verspreid! Wat de uitlening van zeer recent op de markt gebrachte audiovisuele materialen betreft heeft de nieuwe auteurswet dus wel een directe implicatie voor de bibliotheeksector, documentatiecentra en de mediatheken. Het met de wet van 1994 ingevoerde verbodsrecht blijft immers gelden gedurende een bepaalde termijn. In deze periode mogen de audiovisuele materialen niet uitgeleend worden zonder toestemming van de rechthebbenden.

6. Reproducties door het Koninklijk Belgisch Filmarchief (art. 22, par. 1, 8° AW)

Met de wetsaanpassing van 3 april 1995 is geopteerd voor een belangrijke uitzondering op het auteursrecht, in functie van de archivering van films door het Koninklijk Filmarchief. Een auteur van een audiovisueel werk kan zich krachtens art. 22, par. 1, 8° AW niet verzetten tegen de kopieën, dubbels, restauraties en overzettingen uitgevoerd door het Koninklijk Belgisch Filmarchief, met het oog op de bewaring van het cinematografisch patrimonium en voor zover hierdoor geen afbreuk wordt gedaan aan de normale exploitatie van het werk en geen schade wordt berokkend aan de wettige belangen van de auteur. Als bijkomende voorwaarde stelt de wet dat de materialen die aldus werden vervaardigd eigendom moeten blijven van het Filmarchief. Het Filmarchief mag ook geen commercieel of winstgevend gebruik maken van deze reproducties.

Het is zeer de vraag waarom deze uitzondering in functie van de archivering beperkt is tot de reproducties van werken binnen de schoot van het Koninklijk Belgisch Filmarchief en waarom ook niet voor andere erkende archiefinstellingen de mogelijkheid van interne reproductie van geluids- en audiovisuele werken is voorzien.

7. De reproductie voor privé-gebruik en didactisch gebruik van artikelen en werken van beeldende kunst en van korte fragmenten uit werken die op een grafische of soortgelijke drager zijn vastgelegd (art. 22, par. 1, 4° AW)

7.1 Situering

Met ingang van 1 januari 1998 is in België de zgn. reprografieregeling in werking getreden. Voortaan mogen zonder toestemming van de auteursrechthebbende artikels uit tijdschriften of korte fragmenten uit boeken worden gereproduceerd (inclusief

afbeeldingen of foto's), voor zover althans deze reproducties uitsluitend bestemd zijn voor privé-gebruik (intern gebruik) of voor didactisch gebruik en er voldaan is aan de overige voorwaarden van de wet. Als tegenprestatie voor deze opheffing van het verbodsrecht van de auteur werd geopteerd voor een vergoedingsregeling : voor de kopieerpraktijk die de auteurs en uitgevers moeten gedogen is een financiële compensatie in het vooruitzicht gesteld door middel van enerzijds een heffing op reproductie-apparatuur en anderzijds een heffing per gemaakte kopie van beschermd auteurswerk.

7.2 De wet van 30 juni 1994 en het K.B. van 30 oktober 1997

Art. 22, par. 1, 4° AW bepaalt dat de auteur wiens werk eerder op een geoorloofde wijze openbaar is gemaakt, zich niet kan verzetten tegen bepaalde vormen van reproducties. De artikels 59 tot 61 AW waarborgen tegelijk dat de auteur én de uitgever financieel vergoed worden voor de kopieerpraktijk die zij aldus krachtens de wet moeten gedogen.

De toepassing van deze bepalingen van de AW van 1994 was afhankelijk gemaakt van de inwerkingtreding van het uitvoeringsbesluit dat in concreto nog de modaliteiten moest vastleggen betreffende de inning en de verdeling van de vergoeding. Het duurde nog tot eind 1997 alvorens de regering het K.B. terzake goedkeurde.

Uitgangspunt is dat op jaarbasis in België op een totaal van ongeveer 15 à 16 miljard kopieën er ca. 1,3 miljard kopieën van beschermd werk worden gemaakt, zonder dat de auteurs of uitgevers daarvoor tot nu toe enige vergoeding ontvingen. Met de nieuwe reprografieregeling wordt gemikt op de legalisering van de illegale kopieerpraktijk. Maar er hangt dus wel een prijskaartje vast aan deze "legalisering".

De vraag is nu : in welke gevallen mag men voortaan kopiëren zonder toestemming van de auteur ? Wie moet betalen en hoeveel moet betaald worden ? Hoe gebeurt de inning en de verdeling van deze sommen ? Op welke manier kunnen de auteurs en de uitgevers hun financiële aanspraken in de praktijk realiseren ? En vooral : wat zijn de repercussies van deze regeling voor de musea, archieven en documentatiecentra en voor hun medewerkers en gebruikers ?

Op deze vragen wordt een antwoord gezocht in het volgende hoofdstuk.

D. De reprografieregeling

1. Reproducties die onder toepassing vallen van art. 22, par. 1, 4° AW: de wettelijke licentie inzake reprografie

Drie soorten reproducties vallen onder toepassing van de wettelijke licentie waardoor geen voorafgaande toestemming nodig is van de auteur :

- primo, de gedeeltelijke of integrale reproductie van artikelen;
- secundo, de gedeeltelijke of integrale reproductie van werken van beeldende kunst;
- en tertio de reproductie van "korte fragmenten" uit werken die op een grafische of op een soortgelijke drager zijn vastgelegd.

Artikelen uit tijdschriften kunnen dus integraal worden gereproduceerd. Uit boeken mogen enkel korte fragmenten worden gefotokopieerd (bvb. enkele bladzijden, een hoofdstuk, ...). Deze reproducties van artikelen of korte fragmenten uit boeken kunnen zowel tekst betreffen als afbeeldingen, tekeningen, foto's...

Of de wettelijke licentie ook toepassing vindt in een digitale context is omstreven. Meer bepaald bestaat momenteel onduidelijkheid over de vraag of de reproductie van elektronische publicaties al dan niet ressorteert onder de wettelijke licentie van art. 22, par. 1, 4° AW. Volgens een strikte interpretatie geldt de wettelijke licentie enkel ten aanzien van werken die zijn vastgelegd op papier of op slides of microfiches. Dit impliceert dat voor de reproductie van werken die zijn vastgelegd op een elektronische drager vooraf de toestemming moet worden bekomen van de auteursrechthebbende. Er zijn echter ernstige twijfels of deze strikte interpretatie correct is : art. 22, par. 1, 4° AW heeft immers een wettelijke licentie afgekondigd voor wat de reproductie betreft van "artikelen", zonder enige aanwijzing van de drager, dus zonder onderscheid of deze artikelen zijn gepubliceerd in een tijdschrift dan wel elektronisch beschikbaar zijn. De rechtsleer is terzake verdeeld, het verslag aan de Koning bij het K.B. van 30 oktober 1997 laat eveneens het vraagstuk onopgelost, rechtspraak op dit punt is er nog niet en de adviescommissie die hierover duidelijkheid zou moeten verschaffen functioneert nog niet. (Voor recente ontwikkelingen: cfr. infra).

2. Privé-gebruik, didactisch gebruik of intern gebruik

Niet zomaar elke reproductie is toegestaan : volgens art. 22, par. 1, 4° AW moet de gemaakte reproductie uitsluitend bestemd zijn voor particulier gebruik of voor didactische doeleinden. Echter, in een toelichting in de parlementaire stukken is vermeld dat "het eigen gebruik ook voor de bedrijfswereld geldt", waardoor de bestemmingsfinaliteit opmerkelijk is verruimd. Het nemen van fotokopieën van artikelen uit tijdschriften of van korte fragmenten uit boeken is dus ook toegestaan wanneer zulks geschiedt voor professionele doeleinden zolang dit als eigen, intern gebruik binnen een bepaald bedrijf of binnen een organisatie is te bestempelen.

Ook de fotokopieerpraktijk in copyshops, in bibliotheken, in documentatiecentra, in archiefinstellingen... valt onder toepassing van deze wettelijke licentie, althans in zoverre in hoofde van de gebruiker/opdrachtgever deze reproducties ofwel uitsluitend bestemd zijn voor privé-gebruik of voor didactisch gebruik ofwel bestemd zijn voor intern gebruik.

Opmerkelijk is wel dat wat specifiek werken van beeldende kunst betreft (schilderijen, beeldhouwwerken...) de auteur zich niet langer kan verzetten tegen de reproductie van zijn werk, voor zover dus de reproductie ook alweer bestemd is voor privé-gebruik, intern gebruik of voor didactisch gebruik. Dit impliceert evenwel niet dat een museum bvb. met het oog op de publicatie van een catalogus van een tentoonstelling tot reproductie mag overgaan zonder toestemming van de auteur (en de fotograaf) : een dergelijke reproductie kan immers niet beschouwd worden als louter privé-gebruik of intern gebruik.

Het aanmaken van knipselkranten binnen een onderneming of organisatie kan aangemerkt worden als "intern gebruik", maar hoe dan ook zullen deze knipselkranten niet extern mogen verspreid worden. De commerciële exploitatie van een zgn. "document delivery service" (D.D.S.) zal in principe geen legitimatie kunnen vinden in art. 22, par. 1, 4° AW aangezien het i.c. geen reproducties betreft voor eigen gebruik of didactisch gebruik. Daar waar de toelevering van kopieën van auteurswerken evenwel een occasioneel karakter heeft en ad hoc op aanvraag wordt toegestuurd voor eigen gebruik of met didactische bestemming in hoofde van de aanvrager, kan wel de dwanglicentie worden ingeroepen. Hierbij kan gedacht worden aan de dienstverlening van universiteitsbibliotheken waar interbibliothecaire reproducties van bvb. artikels uit wetenschappelijke tijdschriften kunnen worden aangevraagd. Hetzelfde geldt ook voor archieven of documentiecentra die reproducties van beschermd auteurswerk (bvb. fotokopieën van artikels uit tijdschriften) op individueel verzoek aan de aanvrager aanleveren of toesturen. Wanneer de kopie in hoofde van de aanvrager bestemd is voor privé-gebruik of voor didactisch gebruik kan toepassing worden gemaakt van de dwanglicentie.

3. Geen afbreuk aan de uitgave van het oorspronkelijk werk

Art. 22, par. 1, 4° AW laat de reprografiepraktijk niet toe wanneer deze uitmondt in een activiteit waarmee men in een (parasitaire) concurrentie treedt met de uitgever van het oorspronkelijk werk. Het integraal of partieel kopiëren van auteurswerken mag de commercialisering ervan niet onmogelijk maken of schade toebrengen. Een voorbeeld. Een knipselkrant die binnen een onderneming of organisatie wordt verspreid en waardoor een groot aantal abonnementen op kranten of op vaktijdschriften binnen die onderneming of organisatie kan worden geannuleerd, zal neerkomen op een praktijk die strijdig is met deze voorwaarde.

4. Een recht op vergoeding

Tegenover de dwanglicentie waarbij de auteur zich niet kan verzetten tegen bepaalde vormen van reproductie, staat als compensatie een vergoeding aan de auteur, n de uitgever (art. 59, lid 1). Deze vergoedingen zullen worden gegenereerd uit financiële bijdragen te betalen door degenen die reproductie-apparatuur in de handel brengen en door degenen die reproducties maken voor eigen gebruik, didactisch gebruik of intern gebruik of reproductie-apparatuur ter beschikking stellen aan anderen. De vergoedingen worden overeenkomstig art. 60, lid 4 AW in gelijke delen toegewezen: de helft aan de auteurs, de helft aan de uitgevers.

5. De forfaitaire vergoeding te betalen door de bijdrageplichtigen

Een eerste deel van de vergoeding is het zgn. vaste of forfaitaire deel dat moet worden betaald door de producent, de intracommunautaire invoerder of de

intracommunautaire aankoper van de apparaten waarmee beschermd werken gereproduceerd kunnen worden (de "bijdrageplichtigen"). Het K.B. van 30 oktober 1997 heeft de verschuldigde bedragen vastgelegd voor 3 soorten reproductie-apparatuur : 1°/ kopieerapparaten, 2°/ duplicators en kantoor offsetmachines en 3°/ scanners. Andere apparatuur waarmee auteurswerken kunnen worden gereproduceerd (PC's, printers, fototoestellen, apparatuur voor de reproductie door middel van microfiches,...) zijn (voorlopig) niet onderhevig aan deze heffing in het kader van de reprografieregeling.

Het verschuldigde bedrag van de forfaitaire vergoeding is hoger naargelang de performantie of de reproductiecapaciteit van het toestel. Basis criterium voor een fotokopieertoestel is de reproductiesnelheid à rato van het aantal kopieën per minuut waartoe het toestel in staat is. Hierbij wordt de zwart-witsnelheid in aanmerking genomen.

Enkele voorbeelden:

- Een fabrikant of invoerder die een fotokopieertoestel in de handel brengt met een capaciteit 20 tot 39 kopieën per minuut, is een bijdrage verschuldigd van 5.850 BEF.
- Voor een scanner met vast scanvester en een dpi tussen 300 en 399 is een bijdrage verschuldigd van 1.300 BEF, met een maximum evenwel van 2 % van de verkoopprijs. Voor een scanner van voormeld type waarvan de verkoopprijs 20.000 BEF bedraagt, zal dus een bijdrage verschuldigd zijn van 400 BEF.
- Een telekopieerapparaat (faxtoestel met reproductiefunctie) wordt beschouwd als een fotokopieerapparaat. Aangezien in de praktijk dergelijke toestellen meestal een lage reproductiesnelheid hebben zal de verschuldigde vergoeding beperkt blijven tot 150 BEF (minder dan 6 kopieën per minuut) of uitzonderlijk 550 BEF (tussen 6 en 9 kopieën per minuut).

Voor apparaten met verscheidene functies is de forfaitaire vergoeding gelijk aan het hoogste bedrag dat op één van de drie bovenvermelde categorieën van toepassing is. De vastgestelde bedragen kunnen om de twee jaar worden aangepast aan het indexcijfer van de consumptieprijsen.

Maandelijks moeten de bijdrageplichtigen opgave doen van de door hen in de handel gebrachte reproductie-apparatuur, met opgave van de nuttige gegevens teneinde het bedrag van de verschuldigde forfaitaire vergoeding te kunnen laten vaststellen.

Het spreekt vanzelf dat deze verschuldigde bijdrage als prijsverhoging zal worden doorgerekend naar degene die het kopieerapparaat, de duplicator, kantoor offsetmachine of de scanner aankoopt of huurt. Of het aangekochte apparaat al dan niet wordt aangewend voor de reproductie van beschermd auteurswerk, is verder niet relevant. Een museum, archiefinstelling of documentatiecentrum dat voortaan een fotokopieerapparaat of scanner aankoopt voor de reproductie van documenten en teksten die niet (meer) beschermd zijn door het auteursrecht betaalt dus, zij het indirect, evengoed mee aan deze prijsverhoging tengevolge van de reprografieregeling. De wet noch het K.B. voorzien in een modaliteit van terugbetaling van de prijsverhoging, ook al wordt het toestel dus niet gebruikt voor de reproductie van beschermd auteurswerk. Dus ook al wordt een nieuw aangekocht fotokopieertoestel enkel gebruikt om bvb. wetteksten uit het Belgisch Staatsblad of documenten uit de 17de en 18de eeuw te reproduceren, toch zal de forfaitaire vergoeding in dit geval geïnd en doorberekend zijn in de verkoopprijs (of huurprijs) van het fotokopieerapparaat of de scanner.

6. De evenredige vergoeding te betalen door de vergoedingsplichtigen

Het tweede deel van de reprovergoeding bestaat uit de zgn. evenredige vergoeding verschuldigd overeenkomstig het aantal gemaakte kopieën van beschermd werk. Deze vergoeding moet betaald worden door de natuurlijke personen of rechtspersonen die de kopieën vervaardigen, hetzij door hen die onder bezwarende titel of gratis een reproductieapparaat ter beschikking stellen van anderen (de zgn. "vergoedingsplichtigen"). Deze vergoeding is verschuldigd door degenen die de leiding, het toezicht of de controle uitoefenen over de reproductie-apparaten, hetgeen erop neerkomt dat dit doorgaans de eigenaar of de huurder van het apparaat is. In de praktijk betekent dit dat ondernemingen, VZW's of onderwijsinstelling die in hun lokalen over kopieerapparaten beschikken en dat copyshops, bibliotheken, archiefinstellingen en documentatiecentra die ten behoeve van hun gebruikers of medewerkers kopieerapparaten ter beschikking stellen, als vergoedingsplichtige zijn te beschouwen.

Het K.B. van 30 oktober 1997 onderscheidt 4 categorieën vergoedingsplichtigen, nl. 1°/ onderwijsinstellingen, 2°/ instellingen voor openbare uitlening (bibliotheken), 3°/ overheidsdiensten en 4°/ "andere vergoedingsplichtigen" (bedrijfswereld, vrije beroepen, zelfstandigen, organisaties, verenigingen, copyshops, private personen).

Musea, archieven en documentatiecentra kunnen tot de categorie "overheid" worden gerekend voor zover het rechtspersonen betreft die zijn opgericht met het specifieke doel van museale expositie, archivering en documentatie en consultatie, i.e. een doel dat wil voorzien in "behoeften van algemeen belang die niet van industriële of commerciële aard zijn" en waarvan de werkzaamheden in hoofdzaak gefinancierd worden door de overheden of door instellingen van openbaar nut of het beheer aan het toezicht van die overheden of instellingen is onderworpen of waarvan meer dan de helft van de leden van de raad van bestuur, van de directie of van de raad van toezicht door die overheden of instellingen worden aangewezen (art. 1, 18° KB). Ontbreekt deze structurele of financiële afhankelijkheid van de overheid of is sprake van een commercieel oogmerk, dan zullen de betrokken instellingen als "andere vergoedingsplichtigen" dienen beschouwd te worden (art. 1, 19° KB).

Om als museum, archief of documentatiecentrum tot de categorie "instellingen voor openbare ontlending" te kunnen worden gerekend moet het gaan om voor het publiek toegankelijke instellingen voor de uitlening van werken of voor de terbeschikkingstelling van exemplaren van werken met het oog op de raadpleging ter plaatse, die daartoe door de overheid zijn erkend of opgericht (art. 1, 17° KB). Een museum, archief of documentatiecentrum kan er belang bij hebben als "instelling voor openbare uitlening" te kunnen worden gekwalificeerd omdat in dit geval een gunstiger tarief geldt voor de evenredige vergoeding (cfr. infra). Met art. 61, lid 2 AW is er immers voor geopteerd om het bedrag van de vergoeding voor bepaalde sectoren aan te passen. In essentie werd hiermee een wettelijke grondslag gegeven voor een voordeliger tarief voor onderwijsinstellingen en instellingen voor openbare uitlening.

7. De tarieven van de evenredige vergoeding

De volgende tarieven zijn van toepassing :

- Indien de vergoedingsplichtige niet is overgegaan tot spontane aangifte en betaling geldt een basistarief van 1 BEF per kopie van beschermd werk. Betreft het evenwel een kopie gemaakt door een onderwijsinstelling of instelling voor openbare uitlening, dan geldt een gereduceerd tarief van 0,75 BEF per kopie van beschermd werk.

- Indien de vergoedingsplichtige wel spontaan zijn medewerking heeft verleend aan de inning van de evenredige vergoeding, is een bedrag verschuldigd van 0,60 BEF per gemaakte kopie van beschermd werk. Het voordeeltarief voor onderwijsinstellingen en instellingen voor openbare uitlening is in dit geval 0,45 BEF.

Deze lagere tarieven in geval van spontane medewerking zouden een voldoende aansporing moeten zijn naar de vergoedingsplichtigen toe om zich coöperatief op te stellen. Wie zich aan het stelsel probeert te onttrekken riskeert immers achteraf een hogere rekening gepresenteerd te krijgen.

- Voor kleurenkopieën van beschermde werken in kleur moeten de bovenvermelde bedragen verdubbeld worden.

Vereenvoudigd en schematisch zijn de volgende bedragen verschuldigd per kopie van beschermd werk :

Spontane medewerking	W/ZW	Kleur
* Overheid en privé-sector	0,6 BEF	1,2 BEF
* Bibliotheken en onderwijs	0,45 BEF	0,9 BEF

Vergoedingsplichtige weigert medewerking

* Overheid en privé-sector	1 BEF	2 BEF
* Bibliotheken en onderwijs	0,75 BEF	1,5 BEF

Deze tarieven kunnen om de twee jaar worden aangepast volgens de schommeling van het indexcijfer van de consumptieprijzen.

8. Jaarlijkse aangifte, standaardroosters en akkoorden...

Als algemeen principe dient de vergoedingsplichtige jaarlijks opgave te doen van het aantal gemaakte kopieën van beschermd werk en tegelijk bij wijze van voorschot een bedrag te storten dat overeenstemt met het aantal opgegeven kopieën. De eerste aangifte diende te gebeuren in de periode tussen 1 juli en 12 augustus 1998. In het voorjaar van 1998 werden door Repobel de nodige aangifteformulieren naar verschillende categorieën vergoedingsplichtigen verstuurd.

De mogelijkheid bestaat ook dat in overleg met Repobel het aantal beschermde werken wordt geraamd of dat extern advies wordt gevraagd omtrent een raming. Nog een andere mogelijkheid is dat geen afzonderlijke aangifte dient te gebeuren, maar dat de vergoeding wordt berekend op basis van een vooraf door Repobel opgesteld standaardrooster. Dit laatste stelsel is van toepassing op scholen en bibliotheken met een beperkt aantal kopieerapparaten en voor zover de gebruikte apparaten niet met handels- of winstdoeleinden aan derden ter beschikking worden

gesteld. Ook kleine en middelgrote bedrijven, beoefenaars van vrije beroepen, zelfstandigen, verenigingen enz. kunnen onder toepassing vallen van een gestandaardiseerd rooster. Bij het uitwerken van deze roosters dient met tal van criteria te worden rekening gehouden (art. 13 KB), waaronder de uitwerking van "een of meer persoverzichten" of het "al dan niet bestaan van een of meer documentatiecentra". Het begrip "documentatiecentrum" is hier te begrijpen overeenkomstig de definitie in art. 1, 20 ° van het K.B. van 30 oktober 1997, te weten "de gestructureerde samenvoeging, door een vergoedingsplichtige, van op grafische of soortgelijke wijze vastgelegde werken met het oog op de aanwending ervan door verscheidene personen". De hier bedoelde documentatiecentra situeren zich dus binnen de schoot van een onderwijsinstelling, bibliotheek, organisatie of bedrijf en de manier waarop deze zijn uitgebouwd is een factor voor de bepaling van het toepasselijke standaardrooster. Ook het aanmaken van een persoverzicht, in verschillende exemplaren, met uittreksels uit kranten, weekbladen en tijdschriften en bestemd voor interne verspreiding, is een factor die invloed uitoefent op de tarifiëring voor de evenredige vergoeding.

Standaardroosters zijn reeds uitgewerkt voor de industriële- en handelssector, voor de financiële- en verzekeringssector en voor een categorie vergoedingsplichtigen die zeer diverse sectoren omvat waaronder juridische beroepen, studiebureaus, public relations, politieke en beroepsorganisaties, verenigingen, uitgeverijen, persagent-schappen...

In de praktijk worden door Repobel ook per sector akkoorden gesloten. Een voorbeeld hiervan is het in het voorjaar van 1998 afgesloten akkoord tussen Repobel en de Vlaamse universiteiten (VLIR). Andere collectieve akkoorden werden reeds afgesloten met de Vlaamse Hogescholen (VLHORA), met de Belgische Vereniging der Banken, met de Beroepsvereniging der Verzekeringsondernemingen (BVVO) en met het Parlement. Met andere sectoren wordt momenteel (juni 1998) nog onderhandeld, zoals bvb. met de Nationale Orde van Advocaten, de Orde van Ingenieurs, Fabrimetal. Ook met copyshops kunnen afzonderlijke contracten worden afgesloten.

De mogelijkheid bestaat ook tot het afsluiten van specifieke akkoorden voor de sector van de musea, archieven en documentatiecentra. Een probleem dat zich hierbij stelt is het gediversifieerd karakter van deze sector, die bovendien ook nog eens uiteenvalt in verschillende categorieën aangezien sommigen ervan ressorteren onder de "overheid" (federale overheid en gemeenschappen !), andere als private documentatiecentra of musea zijn te beschouwen ("andere vergoedingsplichtigen") en nog andere als "instellingen voor openbare uitlening" kunnen aangemerkt worden.

9. De berekening van het aantal gemaakte kopieën van beschermd werk

Jaarlijks moeten de verschuldigde bedragen worden betaald aan Repobel à rato van het aantal gemaakte kopieën van beschermd werk. Repobel kan wel bijkomende gegevens opvragen aan de vergoedingsplichtigen teneinde de verschuldigde bedragen te kunnen berekenen. Noch de wet, noch het K.B. eisen een gedetailleerde telling van het aantal kopieën van beschermde werken, maar wel een raming die de werkelijkheid benadert. Deze raming impliceert dat uiteraard een onderscheid wordt gemaakt tussen de reproductie van beschermd auteurswerk en andere kopieën. Worden dus niet meegeteld voor de berekening van de evenredige vergoeding : kopieën van lijsten met namen, punten- of prijslijsten, kopieën van interne administratieve nota's, van zakelijke briefwisseling en facturen, van notulen van vergaderingen enz. Ook kopieën

van officiële akten van de overheid (wetten, besluiten, reglementen, vonnissen en arresten...) vallen buiten het toepassingsgebied van de reprografieregeling, aangezien krachtens art. 8, par. 2 AW er geen auteursrecht bestaat op officiële akten van de overheid. Kopieën van auteurswerken die in het publiek domein zijn terecht gekomen door het verstrijken van de wettelijke beschermingsduur - in principe 70 jaar na de dood van de auteur - dienen evenmin te worden meegeteld voor de berekening van de evenredige vergoeding.

Anderzijds moet voor het aanmaken van kopieën buiten het toepassingsgebied van de reprografieregeling nog altijd vooraf de toestemming worden gevraagd van de auteursrechthebbende. Reproducties voor commerciële doeleinden bijvoorbeeld of het kopiëren van een groot deel uit een boek of van een volledig boek, zelfs voor privé-gebruik of voor didactisch gebruik, blijft onderworpen aan de toestemmingsvereiste, waardoor voor deze vormen van reproductie afzonderlijke (financiële) afspraken moeten worden gemaakt.

De vergoedingsplichtigen die hun verplichtingen inzake de reprografieregeling niet nakomen, riskeren strafrechtelijke vervolging of een civielrechtelijke rechtsvordering wegens inbreuk op het auteursrecht (art. 80-87 AW). De vergoedingsplichtigen die geen spontane medewerking hebben verleend, zijn een hoger vergoedingstarief verschuldigd.

10. De verdeling aan auteurs en uitgevers

Uiteindelijk is de reprografieregeling erop gericht een billijke vergoeding te laten toekomen aan de auteurs en uitgevers uit wiens werk is gereproduceerd onder toepassing van art. 22, par. 1, 4° AW. De vergoedingen worden krachtens de wet voor de helft aan de auteurs en voor de helft aan de uitgevers overgedragen.

Deze verdeelsleutel wordt gehanteerd bij de verdeling van de vergoedingen binnen Reprobel : de helft van de opbrengst gaat naar het auteurscollege, de andere helft naar de uitgevers.

11. Wat is en wat doet Reprobel ?

Reprobel is de organisatie die bij K.B. exclusief belast is met de inning en de verdeling van de reprografievergoeding. Het is de representatieve vennootschap voor alle vennootschappen voor het beheer van rechten (art. 61, lid 4 AW). De vennootschap is erkend door de Minister van Justitie en valt onder allerlei verplichtingen en controlemechanismen die zijn voorzien in de AW (art. 65-78) en in het K.B. van 30 oktober 1997.

De volgende beheersvennootschappen zijn lid van Reprobel :

Auteurscollege

- JAM, Journalisten Auteurs Maatschappij
- SABAM, Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers
- SACD, Vennootschap van Drama-Auteurs
- SCAM, Vennootschap van Multimedia-auteurs
- SOFAM, Multimedia Maatschappij van de Auteurs van de Visuele Kunsten.
- VEWA, Vereniging van Educatieve en Wetenschappelijke Auters.

Uitgeverscollege

- COPIEBEL, Cooprative de Perception et d'Indemnisation des Editeurs Belges
- RUIT, Rechten UITgevers, de beheersvennootschap van de Vlaamse Uitgevers
- REPROPRESS, Uitgevers van dagbladen, informatieweekbladen en periodieke pers.

Naast de inning en de verdeling van de reprografievergoedingen in België is aan Reprobel ook de taak opgedragen om aan de vergoedingsplichtigen een "duidelijke, volledige, correcte en nauwkeurige beschrijving" toe te zenden van de wets- en verordeningsbepalingen betreffende de evenredige vergoeding. Door Reprobel is in het voorjaar van 1998 ruime verspreiding gegeven aan een overzichtelijke informatie-brochure.

De vraag die zich opdringt is hoe men binnen de schoot van Reprobel kan weten uit wiens werk hoeveel reproducties gedurende een bepaalde periode werden gemaakt onder toepassing van art. 22, par. 1, 4° AW. Het K.B. van 30 oktober 1997 verplicht de vergoedingsplichtigen hieromtrent op vraag van Reprobel de nuttige gegevens te verstrekken. De vergoedingsplichtige kan van deze mededelingsverplichting worden ontslagen indien hij toelaat dat gedurende maximum 15 werkdagen per jaar door medewerkers van Reprobel zelf, ter plaatse de nodige vaststellingen worden gedaan. Vooral in de beginperiode zal met eerder ruwe gegevens moeten worden gewerkt om te bepalen welke bedragen dienen te worden uitbetaald aan de respectievelijke vennootschappen binnen het auteurscollege en het uitgeverscollege. Een nog moeilijker oefening is de vastlegging van de repartitieregels binnen de vennootschappen en van de manier waarop elk van deze vennootschappen vervolgens de reprografievergoeding onder haar leden verdeelt.

12. Studieopdracht en adviescommissie

Om de komende jaren meer gegevens te verzamelen over de reprografiepraktijk in België is een studieopdracht in het vooruitzicht gesteld. Het K.B. van 30 oktober 1997 bepaalt dat binnen 2 jaar en vervolgens om de 5 jaar een studie moet worden verricht betreffende de reprografiepraktijk. Deze studie moet o.a. nauwkeuriger gegevens ter beschikking stellen in verband met het aantal gebruikte apparaten en de verdeling ervan per sector, het aantal gemaakte kopieën en de verdeling ervan per sector, het aantal kopieën van beschermde werken en de verdeling ervan per sector en per categorie van beschermde werken. Ook moeten gegevens beschikbaar komen over de geldmiddelen die de vergoedingsplichtigen besteden aan de reproductie voor privé-gebruik of didactisch gebruik, alsmede de geldmiddelen die zij besteden aan de vergoeding voor reprografie (art. 26 K.B.).

Tegelijk is de oprichting van een adviescommissie in het vooruitzicht gesteld. Deze commissie zal bestaan uit een vertegenwoordiger van de Minister en personen aangewezen door Reprobel, door de sector van de reproductie-apparatuur en door de organisaties die de vergoedingsplichtigen vertegenwoordigen. Deze commissie zal advies uitbrengen over de modaliteiten van de heffing, over de bedragen, over de de inningsmodaliteiten en over mededelingsplichten in functie van de verdeling van de vergoedingen. Van deze commissie wordt o.m. ook verwacht dat zij een voorstel doet in verband met de toepassing van de wettelijke licentie en de vergoedingsregeling op werken die op een elektronische drager zijn vastgelegd. In haar adviezen zal de commissie rekening moeten houden met de technische evolutie, met marktontwikkelingen en met de gevolgen die zullen worden gegeven aan het Groenboek van de Europese Gemeenschappen betreffende het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij.

13. Perspectieven ...

Met de dwanglicentie betreffende de reprografie en met het K.B. van 30 oktober 1997 is zeker een belangrijke stap gezet in de richting van een uitgewerkte vergoedingsregeling aan de auteurs en uitgevers. Feit is dat de komende maanden en jaren werk zal moeten worden gemaakt van de praktische invulling van de reprografieregeling. Tegelijk zal zo vlug mogelijk duidelijkheid moeten worden gecreëerd over de vraag of werken en reproducties in een digitale context al of niet onder toepassing vallen van de reprografieregeling...

Voor de musea, archieven en documentatiecentra is het belangrijk dat zij zich goed informeren over de modaliteiten van de reprografieregeling, aangezien minstens een deel van de door hen gemaakte reproducties hetzij voor intern gebruik, hetzij voor privé-gebruik of didactisch gebruik bestemd is en dus onder toepassing ressorteert van het K.B. van 30 oktober 1997. Daarbij is het belangrijk dat elk van hen duidelijk uitmaakt of zij als instelling van openbare uitlening, als overheid dan wel als "andere vergoedingsplichtige" zijn te kwalificeren. Zoals hierboven is verduidelijkt heeft dit immers implicaties op het aangerekende tarief (-25 % voor instellingen van openbare uitlening) of op de al dan niet toepasselijkheid van bepaalde standaardroosters (niet voor "overheid"). Ook kan de mogelijkheid worden onderzocht om voor de sector een globaal akkoord of voor bepaalde instellingen een afzonderlijk akkoord met Repobel af te sluiten waarin op duidelijke en voor de beide contractpartijen minimale maar aanvaardbare financiële en administratieve verplichtingen zijn vastgelegd. Een spontane aangifte of overleg met Repobel is hoe dan ook aangewezen, gelet op het voordeeltarief (-40 %) dat in dit geval van toepassing is.

Personen die werkzaam zijn binnen de museum- en archiefsector en (regelmatig) als auteur artikels publiceren in (vak)tijdschriften of een redactionele medewerking verlenen aan de publicatie van boeken of losbladige uitgaven, komen in aanmerking voor de uitkering van een vergoeding wanneer hun artikels of bijdragen werden gekopieerd in toepassing van de wettelijke licentie van de reprografie. Om effectief een financiële vergoeding op de rekening gestort te krijgen is het evenwel noodzakelijk dat men lid is van een vennootschap voor het beheer van rechten die deel uitmaakt van Repobel. Als individueel auteur kan men niet rechtstreeks een vergoeding vorderen van Repobel, aangezien het vergoedingsmechanisme verloopt via de in Repobel vertegenwoordigde vennootschappen. Als men aangesloten is bij bvb. Sabam, Sofam, Jam of Vewa zal men als lid van één van deze vennootschappen overeenkomstig de vastgelegde repartitieregels binnen die vennootschap aanspraken kunnen laten gelden in toepassing van de reprografieregeling (voor meer informatie: zie adressenlijst).

14. Postscriptum: recente ontwikkelingen betreffende de reprografie

De kopij van deze bijdrage werd afgesloten zomer 1998. Ondertussen, zo blijkt, werden belangrijke wijzigingen aangebracht aan de Auteurswet 1994. In het Belgisch Staatsblad van 14 november 1998 verscheen de wet van 31 augustus 1998 houdende omzetting in het Belgisch recht van de Europese richtlijn van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken, overigens samen met de wet van 10 augustus 1998 houdende omzetting in het Belgisch gerechtelijk recht van diezelfde richtlijn. Plaats en tijd ontbreken in de huidige fase van de eindredactie van deze bijdrage om de nieuwste ontwikkelingen op het terrein van het auteursrecht ten gronde te bespreken. In de komende weken en maanden zal hierop ongetwijfeld in tal van publicaties grondig worden ingegaan. Toch kan deze nieuwe wetgeving niet onvermeld blijven. Daarom dit postscriptum.

In essentie erkent de wet van 31 augustus 1998 bepaalde rechten in hoofde van de producent van een databank (recht op opvraging en/of hergebruik, art. 4), met tegelijk daaraan gekoppeld belangrijke uitzonderingen, o.a. voor privé-gebruik, ter illustratie bij onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek (art. 7). Behoudens deze innovatie van de erkenning van een sui-generis recht ten voordele van de producent van een databank, bevat de wet van 31 augustus 1998 ook een aantal belangrijke bepalingen tot wijziging van de wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten. De wettelijke regeling in verband met de reprografie wordt met deze wijzigingen en aanvullingen nog een stuk ingewikkelder. Toch alvast een poging tot verduidelijking.

14.1 De erkenning van het auteursrecht van de maker van een databank

Enerzijds erkent de auteurswet voortaan expliciet het auteursrecht van de maker van een databank die door de keuze of rangschikking van de stof een eigen intellectuele schepping van de auteur vormt (art. 20bis AW), behoudens ook hier een aantal uitzonderingen door de wet voorzien. Zo is toegestaan het stellen van bepaalde handelingen om als rechtmatige gebruiker toegang te krijgen tot en een normaal gebruik te kunnen maken van de databank (art. 29quater AW). In toepassing van het nieuwe artikel 22bis AW kan de maker van de databank zich evenmin verzetten tegen bepaalde vormen van reproductie van databanken bestemd voor privé-gebruik (althans voor wat grafische databanken betreft) of tegen bepaalde vormen van reproducties of openbare mededeling ter illustratie van onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek (zowel grafische als elektronische/digitale databanken). De reproducties en de mededelingen aan het publiek die de auteur van een databank moet gedogen krachtens artikel 22bis AW geven overigens wel recht op een vergoeding (art. 61bis AW, cfr. infra). In deze moet worden onderstreept dat de bepalingen betreffende het auteursrecht van de maker van een databank enkel betrekking hebben op de auteursrechtelijke bescherming van de databank op zichzelf en los staan van de bescherming via het auteursrecht van de werken die in de databank zijn opgeslagen en in de regel aan andere auteurs zullen toebehoren (art. 20bis, lid 2 AW).

14.2 Wijzigingen betreffende de reprografieregeling

Maar wat vooral belangrijk is: de wet van 31 augustus 1998 wijzigt anderzijds ook een aantal modaliteiten van de reprografieregeling in het algemeen. Daarbij valt vooral op dat voortaan een onderscheid wordt gemaakt tussen de grafische reprografie en de niet-grafische reprografie, waardoor meer duidelijkheid wordt gecreëerd in verband met de reproductie van werken die op een digitale drager zijn vastgelegd of via elektronische weg beschikbaar zijn (cfr. supra).

14.2.1 De wettelijke licentie : onderscheid tussen grafische en niet-grafische dragers van auteurwerken Voor de wettelijke licentie betreffende de werken die op een grafische of soortgelijke drager zijn vastgelegd verandert er feite weinig : artikel 22, par. 1, 4° AW is in die zin gewijzigd dat niet langer sprake is van 'didactisch gebruik', maar van reproducties 'ter illustratie bij onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek', met als bijkomende voorwaarde dat deze wettelijke licentie enkel geldt voor zover zulks verantwoord is door de nagestreefde niet-winstgevende doelstelling en geen afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk (art. 22, par. 1, 4bis en 22bis, 2° AW). De mogelijkheid van reproductie 'uitsluitend bestemd voor privé-gebruik' voor zover dit 'geen afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk' is behouden gebleven, zij het dat ook hier de formulering enigszins is gewijzigd (art. 22, par. 1, 4° AW). Voor het overige blijven de modaliteiten dezelfde : de wettelijke licentie geldt enkel voor de gedeeltelijke of integrale reproductie van artikelen of van werken van beeldende kunst of van korte fragmenten uit werken die op een grafische of soortgelijke drager zijn vastgelegd. Wel fotocopie dus van artikels uit tijdschriften, maar geen volledige reproductie van boeken, enkel 'korte fragmenten'.

En dan is er dus de reproductie van werken die op een andere dan grafische of soortgelijke drager zijn vastgelegd. Ditmaal heeft de wetgever dus wel aandacht besteed aan de mogelijkheid van reproductie binnen een elektronische of digitale context. Voortaan geldt een wettelijke licentie voor 'de gedeeltelijke of integrale reproductie van artikelen of van werken van beeldende kunst, of van korte fragmenten uit werken die op een andere dan grafische of soortgelijke dragers zijn vastgelegd, wanneer die reproductie wordt verricht ter illustratie bij onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek, zulks verantwoord is door de nagestreefde niet-winstgevende doelstelling en geen afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk' (art. 22, par. 1, 4°bis). Wanneer deze werken op geoorloofde wijze openbaar werden gemaakt, kan de auteur zich niet langer tegen deze vormen van (elektronische) reproductie verzetten. Hierbij is het belangrijk om te onderstrepen dat deze wettelijke licentie enkel geldt ten voordele van onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en dus de elektronische kopie van beschermd auteurswerk en de reproductie vanaf een digitale drager voor louter privé-gebruik of intern gebruik niet onder deze regeling ressorteert. De wettelijke licentie tot reproductie voor privé-gebruik beperkt zich dus tot de grafische kopie !

14.2.2 De vergoedingsregeling : ook verschillend al naar gelang grafisch en niet-grafisch Opmerkelijke vaststelling is dat voortaan twee soorten vergoedingsregeling in de wet worden voorzien : één voor de grafische reprografie en één voor de niet-grafische, zeg maar elektronische of digitale reprografie. Voor wat de reproducties betreft voor privé-gebruik (dus enkel grafisch) en de grafische reproducties als illustratie bij het onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek, blijft de bestaande regeling van toepassing. De modaliteiten van de vergoedingsregeling zoals deze hierboven is geschetst (nrs. 1-11), op basis van de artikelen 59 tot 61 AW, in toepassing van de modaliteiten van het K.B. van 30 oktober 1997 en via de tussenkomst van Repobel, blijven onverminderd van toepassing. Voortaan maken ook de auteurs van databanken die op een grafische of soortgelijke drager zijn vastgelegd aanspraak op een vergoeding volgens dit stelsel als compensatie voor de reproducties voor privé-gebruik, onderwijsdoeleinden of wetenschappelijk onderzoek in toepassing van artikel 22bis, 1°-2° (art. 59, eerste lid AW). Voor wat echter de reproducties (en openbare mededelingen) betreft van werken (of databanken) in het kader van het onderwijs of het wetenschappelijk onderzoek van

werken die op een andere dan grafische of soortgelijke drager zijn vastgelegd, wordt ervan uitgegaan dat deze niet onder de bestaande vergoedingsregeling vallen. Daarom werd een geheel nieuwe regeling als financiële compensatie voor dit soort reproducties in het vooruitzicht gesteld (art. 61bis AW). Als compensatie voor deze reproductiemogelijkheden binnen het onderwijs en door het wetenschappelijk onderzoek van werken en databanken op cd-rom, cd-i, artikels en (multimedia)werken op Internet enz... voorziet de wet in een financiële vergoeding ten voordele van de auteurs, uitgevers en titularissen van naburige rechten wiens werk of prestatie aldus gereproduceerd worden. Artikel 61quater, par. 3 AW voorziet tegelijk in een bijzondere bescherming met betrekking tot deze aanspraak op een vergoeding : ook wanneer de auteur of een uitvoerend kunstenaar zijn recht op vergoeding heeft overgedragen, behoudt hij toch het recht op een 'billijke' vergoeding. Van dit recht op billijke vergoeding kan geen afstand worden gedaan.

Hoe nu de heffing zal gebeuren en hoe deze rechthebbenden moeten worden vergoed is nog niet onmiddellijk duidelijk. Het nieuwe artikel 61quater AW bepaalt dat de houders van het recht op vergoeding en de personen die de vergoeding verschuldigd zijn, in onderling overleg de criteria, de nadere regels en de bedragen voor de vergoedingen kunnen bepalen. In deze regeling wordt enkel gewag gemaakt van een evenredige vergoeding, zodat in tegenstelling tot de 'grafische' reprografieregeling hier geen vaste of forfaitaire vergoeding in het vooruitzicht is gesteld op de apparaten waarmee gereproduceerd (of openbaar gemaakt) wordt. De personen die de vergoeding verschuldigd zijn werden aangewezen in artikel 61ter AW. Het zijn 'de natuurlijke personen of de rechtspersonen die exploitatiehandelingen in verband met de werken en prestaties verrichten, of desgevallend, met décharge van eerstgenoemden, de onderwijsinstellingen en de instellingen voor wetenschappelijk onderzoek welke de werken of prestaties kosteloos of onder bezwarende titel ter beschikking stellen van anderen'. Zij betalen een evenredige vergoeding 'die wordt vastgesteld op grond van de exploitatiehandelingen'.

Voor dit onderdeel van de niet-grafische reprografieregeling moeten dus de heffings- en betalingsmodaliteiten in onderling overleg tussen de rechthebbenden en vergoedingsplichtigen worden vastgelegd. In deze overeenkomst kunnen ook de verplichtingen worden vastgelegd die de vergoedingsplichtigen moeten nakomen om alle inlichtingen te verstrekken die nodig zijn voor de verdeling van de rechten. Indien men er niet in slaagt om voor 14 november 1999 een aanvaardbaar akkoord te bereiken of voldoende afspraken te maken voor de implementatie van deze vergoedingsregeling, kan de Koning een commissie instellen die de criteria vastlegt in verband met de bedragen van de vergoeding, de wijze van inning en de controle op de vergoeding. De beslissing van deze commissie wordt in het staatsblad gepubliceerd en bij koninklijk besluit bindend gemaakt voor derden, tenzij de Minister bevoegd voor het auteursrecht zich daartegen verzet op grond van het feit dat de beslissing van de commissie kennelijk onwettige bepalingen bevat of bepalingen inhoudt die indruisen tegen het algemene belang. Verder komt het aan de Koning toe om een of meer vennootschappen ermee belasten de rechten te innen en de verdeling van de vergoeding vast te leggen. De Koning kan ook zelf de verdeelsleutel vaststellen op grond waarvan de vergoeding tussen de rechthebbenden wordt verdeeld en de wijze bepalen waarop die verdeling gebeurt.

Het wordt dus nog even afwachten voor er meer duidelijkheid komt omtrent de wijze waarop uiteindelijk de vergoedingsregeling voor de 'elektronische' kopie binnen het

onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek zal worden geïmplementeerd. Het moge duidelijk zijn dat het domein in verband met de reprografieregeling nog volop in beweging is...

Zie ook :

- Wet 31 augustus 1998 houdende omzetting in Belgisch recht van de Europese richtlijn van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken, BS 14 november 1998

- Wet 10 augustus 1998 houdende omzetting in Belgisch gerechtelijk recht van de Europese richtlijn van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken, BS 14 november 1998.

15. Bronnen

Richtl. 92/100/EEG van de Raad van 19 november 1992 betreffende het verhuurrecht, het leenrecht en bepaalde naburige rechten op het gebied van intellectuele eigendom, PB.L., 27 november 1992, 346/61. Zie Parl. St., Kamer, B.Z. 1991-1992, nr. 473/33, 64.

Wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten, Belg. Stbl., 27 juli 1994, err. B.S., 5 en 22 november 1994, gew. Wet 3 april 1995, B.S., 29 april 1995.

K.B. van 28 maart 1996 betreffende het recht op vergoeding voor het kopiëren voor eigen gebruik voor de auteurs, de uitvoerende kunstenaars en de producenten van fonogrammen en van audiovisuele werken, B.S., 6 april 1996.

K.B. van 30 oktober 1997 betreffende de vergoeding verschuldigd aan auteurs en uitgevers voor het kopiëren voor privé-gebruik of didactisch gebruik van werken die op grafische of op soortgelijke wijze zijn vastgelegd, B.S., 7 november 1997.

K.B. van 15 oktober 1997 tot het belasten van de vennootschap met de inning en de verdeling van de vergoeding voor het kopiëren van werken die op grafische of op soortgelijke wijze zijn vastgelegd, B.S., 7 november 1997.